

Heterotehtaan mutkittelevat tuotantolinjat

– Oppikirja aktiivisesta toisinkatsomisesta

Leena-Maija Rossi (2003). **Heterotehdas. Televisiomainonta sukupuolituotantona.** Gaudeamus.

Leena-Maija Rossin teos *Heterotehdas* on ansiokas lähiluentavuosituhannen vaihteen televisiomainonnan sukupuolikuviesta. Rossille mainoksien ihmiskuvasto on ennen kaikkea sukupuolimainontaa ja heteroseksuaalisuuden mainontaa, joiden monimuotoisia merkityksiä hän avaa sekä feminismin että queer-teorisoinnin kautta.

Rossi näkee sukupuolen ja seksuaalisuuden jatkuvana ruumiillisena, kielellisenä ja visuaalisena esittämisenä: performanssina. Rossi kehottaa lukijoitaan tarkastelemaan sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä käsityksiä historiallisina, kulttuurisina ja sosiaalisina, ja siten muuntuvina rakennelmina. Hänen katseensa jokapäiväisiin mainoskuvastoihin onkin heteronormatiivisuutta problematisoiva ja kaavamaisia sukupuolten esittämisen tapoja sekä mainonnan hetero-oletusta kyseenalaistava ja purkava.

Heterotehdas jakaantuu johdantoon ja kuuteen käsittelylukuun. Pääasiassa kotimainen tutkimusaineisto on kerätty vuosien 1995–2003 aikana suomalaisilta televisiokanavilta. Rossin analyysin läpäisee aineiston tarkastelu kolmesta eri näkökulmasta käsin. Ensinnäkin hän havainnollistaa televi-

siomainnon sukupuolen ja seksuaalisuuden representaatioita valtavirtakuvien kautta. Tällöin tarkastelun keskiössä ovat kuvista luettavissa olevat käsitykset feminiinisydestä ja maskuliinisuudesta ja se, kuinka ne liitetään nais- ja miesihanteisiin. Toisaalta Rossi etsii jatkuvasti muotokuvia, jotka murtavat säröjä stereotyyppiin sukupuolen, seksuaalisuuden sekä pari- ja perhesuhteiden esityksiin. Kolmanneksi Rossi peräänkuuluttaa vastakarvaan lukemista, aktiivista ja rohkeaa kuvan oletetun ilmisällön uudelleen arvioimista ja -tulkin-
taa.

Vastarinnassa kauneusnormistoa kohtaan

Rossi kyseenalaistaa käsitystä nykyisten kauneusihanteiden luonnollisuudesta. Hän myös pohtii ironian ja parodian hyödyntämistä taktisina keinoina vastustaa kauneusnormistoja ja sukupuolistereotyyppioita.

Rossi avaa näkökulman poliittisesti kumoukselliseen sukupuolijoukon mahdollisuuteen. Siinä hänellä ovat keskiössä epäpuhtaat feminiinisuuden ja maskuliinisuuden ilmenymät eli naismaskuliinisuudet ja miesfeminiinisuudet.

Parisuhde ja pyhät rituaalit -luvussa Rossi tarkastelee luonnollistettuja heteroparisuhteita ja ydinperhemallia sekä näiden parodioita, kun taas seuraavas-

sa jaksossa hän avaa heteronormista poikkeavia mainonnan homo- ja lesbokuvia ”kummien vihjeiden” avulla. Viimeiseksi Rossi tarkastelee etnisyyden ja toiseuksien kuvauksia.

Media- ja kulutuskeskeisessä yhteiskunnassa mainoskuvat ovat merkittäviä todellisuuden, minuuden ja toiseuksien rakentajia ja jäsentäjiä. Lukusten tapausesimerkkien kautta Rossi herkistää yleisöään sille, miten tärkeät identiteettitekijät, sukupuoli ja seksuaalisuus, muotoutuvat ja saavat merkityksensä vuosituhaten vaihteen kuvallisissa esityksissä. Vaikka Rossi puhuu televisiomainonnasta heterotehtaan, hän muistuttaa lukijaansa jatkuvasti etteivät mainoskuvastojen sukupuolen ja seksuaalisuuden kuvaukset välttämättä ole oletetun kaksijakoisia ja yksiselitteisiä. Juuri tästä syystä *Heterotehdas* on mitä kiinnostavinta luettavaa visuaalisesta kulttuurista kiinnostuneelle.

Heterotehdas on hyödyllinen teoreettis-metodinen työkalupakki, joka havainnollistaa sukupuolisensitiivistä tapaa katsoa ja tulkita mainonnan sukupuolikuviä. *Heterotehtaan* ehdottomia ansioita ovat teoreettisen käsitteistön ymmärrettävyys sekä queer-teorisoinnin käytännön soveltaminen kuvan tutkimukseen. Teos sopiikin hyvin feministisen kuvantutkimuksen oppikirjaksi moniin oppiaineisiin.

Rossi itse antaa ennakkolullottoman esimerkin tuottavasta toisinkatsomisesta, jolloin kuvia luetaan kekseliäästi uutta etsien. Joku saattaisi syyttää Rossin tapaa katsoa ”tulkinta-tehtailuksi”, mutta mielestäni

hän kehottaa lukijaansa arvioimaan näkemäänsä uudelleen: kriittisesti, kysellen ja ihmetellen. Rossin innostava esitystapa tempaa mukaansa, ja minä totta tosiaan pysähdyin kummastelemaan televisiomainok-

sia Rossin inspiroimana. Voi niitä, kissa vieköön, näinkin katsoa!

SANNA HARAKKAMÄKI